

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه

معاونت آموزش

اداره امتحانات کتبی

بسمه تعالی

امتحانات پایان سال - خرداد ۱۳۹۰

پاسخنامه

پایه :	۲	موضوع :	نحو ۲
تاریخ :	۹۰/۳/۱۷	ساعت :	۱۸

نام کتاب: شرح ابن عقیل، باب ابتدا تا فاعل + تجزیه و ترکیب نیمه اول جزء ۳۰

لطفاً به همه سؤالات تستی و ۸ سؤال تشریحی پاسخ دهید، در صورت پاسخ به همه به سؤال آخر نمره داده نمی‌شود (تستی ۱ و تشریحی ۲ نمره)

تستی:

- در کدام گزینه در کلمات مشخص شده، فقط ترکیب مبتدای وصفی جایز است؟
 ا. أ جالسة الرجال ب. أ قاض الزيدان ج. غير قائم زيد د. أ قائمة أنا
 ج ۱، ص ۱۸۹
- کدام مورد، مسوغ ابتدا به نکره نیست؟
 ا. وقوع النكرة بعد «فاء الجزاء» ب. وقوع النكرة بعد «واو الحال»
 ج. وقوع النكرة بعد «أداة الشرط» د. كون النكرة معطوفة على وصف
 ج ۱، ص ۲۲۷ تا ۲۱۵
- * ولا يلي العامل معمول الخبر إلا إذا ظرفاً أتى أو حرف جرّ
 با توجه به بیت بالا، کدام مثال غلط است؟
 ا. كان طعامك زيداً أكلاً ب. كان أكلاً طعامك زيداً ج. كان عندك زيداً أكلاً د. أكلاً طعامك كان زيداً
 الف ج ۱، ص ۲۷۹
- در کدام باب، حذف خبر شایع است؟
 ا. حروف شبیه به ليس ب. حروف مشبهة بالفعل ج. افعال ناقصة د. «لا»ی نفی جنس
 د ج ۱، ص ۴۱۲

تشریحی:

- ا. حکم موجود در عبارت «و خبر المحصور قدّم ايداً» را بنویسید.
 جواب: تقدم خبر بر مبتدای محصور واجب است. ج ۱، ص ۲۴۰
- ب. برای هریک از ابیات زیر مثالی بزنید.
 - و جائز رفعك معطوفاً على منصوب إن بعد أن تستكمل
 جواب: إن زيداً قائمٌ وعمروٌ ج ۱، ص ۳۷۵
 - و بعد ما و ليس جرّ البا الخبر [و بعد لا و نفی کان قد یجرّ]
 جواب: ليس زيداً بقائم، ما زيداً بقائم ج ۱، ص ۳۰۸

* عرف المصنف الخبر بأنه الجزء المكمل للفائدة و يرد عليه الفاعل و قيل في تعريفه إنه الجزء المنتظم منه مع المبتدأ جملة و لا يرد الفاعل على هذا التعريف

۲. ا. اشکال ابن عقیل بر تعریف مصنف را بنویسید.

جواب: فاعل نیز مانند خبر، سبب اتمام و اكمال فائده می‌شود. پس تعریف مصنف از خبر شامل فاعل هم می‌گردد. ص ۲۰۱

ب. چگونه آن اشکال بر این تعریف اصلاحی ابن عقیل وارد نیست؟

جواب: خبر جزئی است که با مبتدا تشکیل یک جمله می‌دهد بر خلاف فاعل که با فعل (و نه با مبتدا) تشکیل جمله می‌دهد. ص ۲۰۱

۳. شرایط حذف نون در «لم یکن» را نوشته و بنویسید اولاً: این حذف واجب است یا جایز؟ ثانیاً: در «کان» تأمه است یا در «کان» ناقصه؟

۱. متصل به ساکن نباشد. ۲. متصل به ضمیر منصوبی نباشد. ص ۲۹۹

اولاً: جایز است. ج ۱، ص ۲۹۹ ثانیاً: هر دو. ص ۳۰۰

* یجوز الفتح و الکسری همزة «إِنَّ» إذا وقعت بعد فاء الجزاء. فالكسر على جعل «إِنَّ» و معمولیها جملة اجیب بها الشرط و الفتح على جعل «أَنَّ» و صلتها مصدراً مبتدأ و الخبر محذوف و یجوز أن یكون خبراً و المبتدأ محذوفاً.

۴. با توجه به عبارت فوق، جمله جواب شرط را در مثال «من یأتنی فأنه مکرم» توضیح دهید.

در صورت کسر، جمله «إنه مکرم» جواب شرط است و در صورت فتح «أنه مکرم»، تأویل به مصدر می‌رود و مبتدا می‌شود برای خبر محذوف، یعنی جمله «إكرامه موجود» جواب شرط می‌شود یا خبر می‌شود برای مبتدای محذوف، یعنی «جزاء الإكرام» جواب شرط می‌شود. ص ۳۶۱

* عمل «إِنَّ» اجعل له «لا» و المراد بها «لا» التي قصد بها التنصيص على استغراق النفي للجنس كله ولا یخلو اسم «لا» هذه من ثلاثة أحوال ... فإذا كان اسم «لا» مبنياً و نُعت بمفرد يليه جاز في النعت ثلاثة أوجه

۵. أ. قيد «التنصيص» برای خروج چیست؟ توضیح دهید.

جواب: برای خروج «لا»ی شبیه به لیس است که نص در نفی جنس نیست بلکه گاهی برای نفی جنس و گاهی برای نفی مفرد به کار می‌رود. ص ۳۹۳

ب. در کدام یک از مثال‌های زیر، در کلمه مشخص شده، سه وجه جایز است؟

لا رجل مؤمناً لا رجل فیها مؤمناً لا طالعا جبلا مؤمناً

جواب: در مثال اول. ص ۴۰۶ و ۴۰۵

۶. أ. در فعل قلبی در چه صورت الغاء و تعلیق صورت می‌گیرد؟ ج ۱، ص ۳۹۶ و ۳۹۹

در صورتی که فعل بین دو مفعولش یا بعد از آن دو بیاید فعل الغاء از عمل می‌شود و در صورتی که بعد از فعل لفظی که مانع از عمل فعل قلبی در مابعد است بیاید فعل تعلیق می‌شود. ص ۴۳۵ و ۴۳۳ و ۴۳۸

ب. دو تفاوت الغاء و تعلیق را از جهت ابطال عمل بنویسید.

جواب: ۱. در الغاء ابطال عمل لفظی و محلی است ولی در تعلیق لفظی است. ۲. ابطال عمل در الغاء جایز است ولی در تعلیق واجب. ص ۴۳۵ و ۴۳۳

۷. در هر ردیف با ذکر دلیل مشخص کنید کدام گزینه غلط است.

– ما زیدٌ قائماً بل قاعداً ○ ما زیدٌ قائماً بل قاعداً ○ دلیل: جواب: اولی؛ چون به واسطه «بل» معنای کلام موجب می‌شود و «ما» در کلام موجب عمل نمی‌کند. (معطوف به خبر «ما» به وسیله «بل» مرفوع است نه منصوب). ج ۱، ص ۳۰۸

– إنَّ صاحبها فی الدار ○ إنَّ فی الدار صاحبها ○ دلیل: جواب: اولی؛ چون ضمیر لفظاً و رتبه به مابعد باز می‌گردد. (اگر در اسم ضمیری باشد که به خبر برمی‌گردد تقدم خبر واجب است). ج ۱، ص ۴۳۹

۸. نقش ترکیبی هر یک از کلمات مشخص شده را بنویسید.

- أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا: ج. مفعول دوم
- إِذْ نَادَىٰ رَبُّهُ بِالْأَوَادِ الْمَقْدَسِ طُوى: ج. عطف بیان یا بدل
- وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ: ج. نایب فاعل
- فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ: ج. مفعول فیه

ب. در مجموع آیات زیر، پنج فعل «معتلّ اللام» وجود دارد؛ چهار مورد آن را مشخص کنید. (در صورت نوشتن بیش از چهار مورد، فقط چهار مورد اول بررسی می شود).

وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ إِنَّهُ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ يُسْتَفُونَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ
فَجَعَلَهُ غُثَاءً أَحْوَىٰ وَبَتَجُنَّبُهَا الْأَشْقَىٰ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ أَيْحَسِبُ أَنْ لَمْ يَرَ أَحَدٌ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا * فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا أَغْطِشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا * وَالْأَرْضُ بَعْدَ ذَلِكَ دَحِيهَا
جواب: يُسْتَفُونَ وَالْقَتْ لَمْ يَرَ وَأَحْصَيْنَا وَدَحَى

۹. ا. موارد خواسته شده را از آیات زیر استخراج کنید.

لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ * وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ * ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ * وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ * تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ * أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرَةُ الْفَجَرَةُ

- یک جمله وصفیه: ج. «يُغْنِيهِ» و «عَلَيْهَا غَبَرَةٌ» (یک مورد کافی است)
- یک جمله خبریه: ج. «تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ»
- دو اسم فاعل از ثلاثی مزید: ج. جواب: مُسْفِرَةٌ و مُسْتَبْشِرَةٌ

ب. وزن افعال زیر را بنویسید.

يُذْرَى: جواب: يُفْعَلُ يَزْكَى: جواب: يَتَفَعَّلُ اِكْتَالُوا: جواب: اِفْتَعَلُوا يَسْتَفُونَ: جواب: يَسْتَفْعُونَ